Svenskt rättsskipningsintresse

Av jur.dr Erik Sinander

Under de senaste åren har Högsta domstolen (HD) förtydligat att frågan om svensk domstols internationella behörighet i icke-lagreglerade förmögenhetsrättsliga mål är beroende av om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse. Denna artikel syftar till att inventera vilka omständigheter och argument som typiskt sett kan tala för att det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse och därmed svensk behörighet.[1]

1 Vilka regler avgör svensk domstols internationella behörighet?

Svensk domstols behörighet i förmögenhetsrättsliga mål med internationella anknytningar följer i första hand av EU-förordning 1215/2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen). I förordningen finns det dels regler som ska tillämpas oavsett var svaranden har hemvist, dels regler som bara måste tillämpas när svaranden har hemvist i en EU-medlemsstat.

Av artikel 6 i Bryssel I-förordningen följer att de regler som ska tillämpas oavsett var svaranden har sitt hemvist är reglerna i artiklarna 18 p. 1, 21 p. 2, 24 och 25. Av dessa syftar artikel 18 p. 1 och artikel 21 p. 2 till att konsumenter respektive arbetstagare, i vissa situationer, alltid ska kunna väcka talan i en EU-medlemsstat. Artikel 24 har rubriken ”exklusiv behörighet” och ger exklusiv behörighet till ett lands domstolar om tvisten rör t.ex. vissa frågor om fast egendom eller bolag. Även artikel 25, som behandlar prorogation till en medlemsstat, ska tillämpas oavsett var svaranden har sitt hemvist.

I de fall då de behörighetsregler som inte utpekas i artikel 6 är tillämpliga och svaranden inte har hemvist i en EU-medlemsstat får varje medlemsstat avgöra sin behörighet i enlighet med sin egen lag. Frågor som följaktligen får avgöras enligt svenska internationella behörighetsregler är om svensk domstol är behörig att ta upp t.ex. en skadeståndstalan mot ett ryskt bolag, en svensk avtalsparts talan om avtalsbrott mot en kanadensisk avtalsmotpart eller en fastställelsetalan om tolkningen av ett kinesiskt avtal som ingåtts mellan två kinesiska bolag. För dylika situationer, och alla andra tänkbara situationer när svaranden inte har

[1] Artikeln bygger delvis på ett avsnitt i min avhandling som berörde frågeställningen om svensk domstols icke-lagreglerade internationella behörighet i arbetsrättsliga mål. Se vidare Erik Sinander, Internationell kollektivavtalsreglering: En studie i internationell privaträtt av den svenska modellen för reglering av anställningsvillkor, 2017, s. 68 ff.

hemvist i Sverige, finns det bara i ett fåtal fall lagfästa regler om när svensk domstol är behörig.[2]

De behörighetsregler som finns i 10 kap. rättegångsbalken (RB) är i första hand avsedda att avgöra den lokala behörigheten mellan olika domstolar i Sverige. När rättegångsbalken skrevs var lagstiftarens vilja att den internationella behörigheten skulle följa den lokala behörigheten.[3] Grundtanken enligt denna parallellism är att om de lokala behörighetsreglerna anvisar en i Sverige behörig domstol ska också svensk internationell behörighet föreligga. Att grunda internationell behörighet med stöd av de lokala behörighetsreglerna är en metod som än i dag används i t.ex. Tyskland.[4] Även i Sverige har denna parallellism ett starkt stöd i HD:s praxis. I svensk rätt gäller dock inte någon absolut parallellism. Den rättssats som i stället avgör om svensk domstol är behörig är om det finns ett ”svenskt rättsskipningsintresse”. Som framgår nedan kan analogier från 10 kap. RB vara viktiga för att avgöra om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse.

HD har flera gånger konstaterat att svensk domstol är behörig om det föreligger ett ”svenskt rättsskipningsintresse”, och att parallellismens betydelse i Sverige är begränsad.[5] Särskilt tydligt framgår den rättssatsen av NJA 2016 s. 779. I målet var frågan om svensk domstol var behörig att ta upp en svensk banks talan mot en i Monaco bosatt gäldenär. Tvisteföremålet var 20 miljoner kronor till följd av ett kreditavtal. Både tingsrätten och hovrätten menade att förmögenhetsforumregeln i 10 kap. 3 § RB analogt kunde grunda svensk domstols behörighet.[6] Förmögenhetsforumregeln i 10 kap. 3 § RB stadgar att ”[d]en som icke äger känt hemvist inom riket må i tvist rörande betalningsskyldighet sökas där honom tillhörig egendom finnes. Rör tvisten lös egendom, må han sökas där egendomen finnes”. HD har i sin praxis slagit fast dels att det är käranden som har bevisbördan för att svaranden har behörighetsgrundande egendom,[7] dels att den behörighetsgrundande egendomen måste ha ett värde som inte bara är symboliskt.[8] I det aktuella fallet var det inte visat att svaranden hade mer än 888 kr på ett konto hos en svensk bank. Båda underrättsinstanserna menade att 888 kr kunde vara en tillräcklig summa för att låta tillämpa 10 kap. 3 §

[2] Se t.ex. lag (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m.
[3] NJA II 1943 s. 97.
[4] Bundesgerichtshof (BGH) har upprepat rättssatsen ”*Die internationale Zuständigkeit für die Klage ergibt sich danach mittelbar aus der nationalen Vorschriften über die örtliche Zuständigkeit*“ i dom den 8 november 2017 i IV ZR 551/15, dom den 8 mars 2017 i IV ZR 434/15, dom den 1 juni 2016 i IV ZR 80/15 och dom den 28 juni 2007 i I ZR 49/04.
[5] Se senast NJA 2017 s. 168 p. 9 med vidare hänvisningar till NJA 2015 s. 798 och NJA 2016 s. 779.
[6] I det aktuella fallet ansåg Göteborgs tingsrätt dock inte att 10 kap. 3 § RB kunde göra Göteborgs tingsrätt behörig eftersom banken hade sitt säte i Stockholm och det därför skulle vara där som egendomen fanns.
[7] NJA 1987 s. 790.
[8] NJA 1998 s. 361.

RB och att svensk domstol därför kunde grunda behörighet på den omständigheten. Högsta domstolen menade dock att 888 kr enbart var en symbolisk summa i förhållande till tvisteföremålet på 20 miljoner kr. Enligt HD spelade detta dock inte någon större roll vid avgörandet om svensk domstol var behörig, eftersom tvisten hade en stark anknytning till Sverige. Som anknytningsfaktorer nämns i HD:s domskäl särskilt att svaranden hade gått i borgen för ett svenskt aktiebolag, att det var en svensk bank och att kreditavtalet även i övrigt hade stark anknytning till Sverige.

Det kan således konstateras att den rättssats som avgör om svensk domstol är internationellt behörig är huruvida det finns ett svenskt rättsskipningsintresse. Men vad är egentligen svenskt rättsskipningsintresse och när kan det typiskt sett sägas föreligga?

2 Principiella utgångspunkter rörande svenskt rättsskipningsintresse

De internationella behörighetsreglerna har ett nära samband med reglerna om erkännande och verkställighet av utländska domar. I rättssystem och rättsgemenskaper som har en liberal inställning till erkännande och verkställighet av utländska domar finns det samtidigt anledning att ha restriktiva behörighetsregler, på samma sätt som en restriktiv inställning till utländska domar legitimerar liberala behörighetsregler.[9]

I EU gäller t.ex. att förmögenhetsrättsliga domar som utgångspunkt ska erkännas och verkställas i andra medlemsstater enligt Bryssel I-förordningen. I samma förordning uppställs samtidigt restriktiva behörighetsregler som till stor del grundar sig på en tanke om förutsebarhet för svarandeparten. EU-samarbetet är alltså en rättsgemenskap där den liberala inställningen till domar från andra medlemsstater legitimerar de restriktiva behörighetsreglerna.

För domar från länder utanför EU och som heller inte är Luganokonventionsstater intar dock den svenska internationella privaträtten en restriktiv hållning. Enligt 3 kap. 2 § utsökningsbalken (1981:774) (UB) ska utländska domar inte erkännas och verkställas i Sverige såvida inte annat ”framgår av särskilda föreskrifter”. De i praktiken viktigaste undantagen då utländska domar erkänns och verkställs i Sverige är domar från andra EU-medlemsstater och Luganokonventionsstater. Därutöver gäller i Sverige också att utländska domar där behörigheten grundats på parternas prorogation ska erkännas och verkställas i Sverige. Denna möjlighet har skapats i HD:s praxis genom NJA 1973 s. 628 och bör ses i ljuset av att utländska skiljedomar erkänns och verkställs i Sverige i enlighet med 1958 års New York-konvention. I alla de fall då utländska domar inte erkänns och verkställs kan följaktligen inte en utländsk dom innebära rättegångshinder för svensk domstol. Tvärtom kan det finnas anledning att på nytt pröva samma sak för att käranden ska kunna få sin sak verkställd.

[9] Se t.ex. Maarit Jänterä-Jareborg, Svensk domstol och utländsk rätt, 1997, s. 33 f.

Den 2 juli 2019 presenterade Haagkonventionen för internationell privaträtt en global konvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område.[10] Det är än så länge oklart om Sverige, genom EU, kommer att tillträda den konventionen. Om EU tillträder den konventionen innebär det att domar från konventionsstater i hög grad kommer att erkännas och verkställas i Sverige och att svenska domar kommer att verkställas i de andra konventionsstaterna. Eftersom konventionen innehåller indirekta behörighetsregler som innebär att en konventionsstat ska vägra att erkänna eller verkställa en dom om den inte grundat sig på vissa behörighetsregler bör dessa beaktas vid fastställandet av svensk domstols internationella behörighet i icke-lagreglerade förmögenhetsrättsliga mål. Vad gäller domar om avtal kan det enligt konventionen t.ex. vara tillräckligt att den avtalsförpliktelse som domen handlar om har utförts i domstolslandet.[11] Konventionen föreskriver även att en dom om ett utomkontraktuellt skadestånd ska erkännas och verkställas om domstolens behörighet har grundats på att den skadeståndsgrundande handlingen har vållats i domstolslandet. Utöver de två nämnda indirekta behörighetsreglerna finns det flera andra i den katalog som uppställs i artikel 5. Om EU skulle tillträda denna konvention finns det anledning att beakta dessa indirekta behörighetsregler för att bedöma om det föreligger svensk domsrätt i förhållande till svaranden med hemvist i ett land utanför EU och Luganokonventionsstaterna eftersom det är avgörande för om en svensk dom kommer att erkännas och verkställas i utlandet. Om svensk domstol grundar sin behörighet på en regel som inte motsvaras av de indirekta behörighetsreglerna i konventionen indikerar det att det inte föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse.

Vidare bör frågan om i vilken utsträckning en svensk dom kan komma att erkännas och verkställas beaktas innan svensk domstol tar upp en sak med liten anknytning till Sverige till prövning. Om en svensk dom oundgängligen måste erkännas och verkställas utomlands för att få betydelse för käranden torde det tala emot att det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse. I vissa typer av mål kan dock själva domstolsprövningen i sig vara motiverad trots att domen inte kommer att erkännas eller verkställas utomlands.

Om det kan visas att käranden för talan i svensk domstol för att obstruera en process utomlands bör det kunna tas som intäkt för att det inte föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse.

Eftersom den svenska inställningen till utländska domar är restriktiv bör svenskt rättsskipningsintresse som utgångspunkt vara ett vidsträckt begrepp. Svenskt rättsskipningsintresse bör inte sträcka sig längre än att en svensk dom kan få något slags betydelse för käranden.

[10] Convention on the recognition and enforcement of foreign judgments in civil or commercial matters

[11] Artikel 5 p. 1 (g). Frågan om i vilket land avtalsförpliktelsen har utförts ska bedömas enligt den lag som parterna själva har valt eller den lag som annars är tillämplig på avtalet.

3 När talar en analog tillämpning av andra forumregler för att det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse?

I den ovan refererade domen NJA 2016 s. 779 prövade HD först om det var möjligt att göra analogier från RB. Domen ger följaktligen intrycket av att svensk domstols behörighet i första hand ska följa av parallellismen och först i andra hand, om svensk domstol inte är behörig enligt en analog tillämpning av RB:s regler, låta svensk domstol vara behörig om det finns en nära anknytning till Sverige. I NJA 2017 s. 168 anfördes dock, med hänvisning till just NJA 2016 s. 779, att svensk domstol är behörig om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse. I det senare fallet föreskriver HD alltså inte att analogierna med 10 kap. RB först prövas. Jag menar att HD:s senare uttalande bör ses som en indikation på att analogier från 10 kap. RB inte i sig ska vara avgörande för huruvida svensk domstol är behörig eller ej.[12]

Den viktigaste anledningen till att analogier från RB inte bör tillmätas för stor betydelse är att reglerna har olika ändamål och syften. En förutsättning för en analogisk tillämpning av en regel är att det finns en likhet mellan den situation som regeln är avsedd att reglera och den analoga situationen.

Det föreligger flera avgörande skillnader mellan frågan om vilken domstol i Sverige som ska ha lokal behörighet och frågan om svensk domstol är internationellt behörig. Eftersom de olika reglerna har olika ändamål, är det inte alltid lämpligt att göra analogier. I ett nationellt svenskt förfarande är det t.ex. alltid klart att en dom från en tingsrätt kommer att kunna verkställas i hela Sverige. Samma sak gäller naturligtvis inte i ett internationellt förfarande. Är det då t.ex. rimligt att låta en svensk domstol lägga ner allmänna medel på en dom mellan utländska parter som sedan inte kommer att kunna verkställas i utlandet? De lokala behörighetsreglerna har följaktligen inte nödvändigtvis tagit hänsyn till de särskilda omständigheter som aktualiseras i internationella tvister. Det är därför mer passande att i stället låta svensk domstols internationella behörighet vara beroende av om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse och, som en bland flera faktorer i den bedömningen, se om det är möjligt att göra en analogi från t.ex. 10 kap. RB.

[12] Det ska understrykas att detta inte är en ny rättssats. Se t.ex. Lennart Pålsson, Svensk rättspraxis i internationell processrätt, 1989, s. 54 och Sigurd Dennemark, SvJT 1950 s. 38 som båda skriver om behovet av ”svenskt rättsskipningsintresse” för att det ska föreligga svensk domsrätt. I äldre HD-praxis har det ibland emellertid förefallit som om svensk domstols internationella behörighet ska följa en ”parallellistisk” analog tillämpning av forumreglerna i 10 kap. RB. Se t.ex. NJA 1989 s. 36. Även underinstanserna i NJA 2016 s. 779 grundade sina behörighetsbedömningar på en tämligen fyrkantig analogisk tillämpning av forumreglerna i 10 kap. RB. I Arbetsdomstolens praxis synes svenskt rättsskipningsintresse ha haft ett något starkare fäste, se vidare Erik Sinander, Internationell kollektivavtalsreglering: En studie i internationell privaträtt av den svenska modellen för reglering anställningsvillkor, s. 72 f. med vidare redogörelser för svenskt rättsskipningsintresse i domarna AD 1976 nr 101, AD 1981 nr 24, AD 1983 nr 121, AD 1995 nr 120 och AD 1997 nr 27.

I vissa delar kan dock den lokala behörighetsfrågan och den internationella behörighetsfrågan sägas ha samma ändamål som den internationella behörighetsfrågan. I sådana fall kan det vara lämpligt att analogiskt tillämpa reglerna i 10 kap. RB som en indikation för att det finns ett svenskt rättsskipningsintresse. Det kan t.ex. röra sig om att reglerna syftar till att låta en tvist avgöras där det typiskt sett är nära till bevisning eller där parterna rimligen har kunnat förvänta sig att en tvist avgörs. Det är dock så att reglerna om lokal behörighet i RB har åldrats så mycket i förhållande till den samhälleliga utvecklingen att det är tveksamt om det ens är lämpligt att göra analogier i de delarna. Ett exempel på en behörighetsregel som jag anser är föråldrad och typiskt sett olämplig att analogisera med för att avgöra svensk domstols internationella behörighet är 10 kap. 4 § RB om kontraktsforum.[13] Enligt denna behörighetsregel är domstolen på den ort där ett avtal ingåtts behörig. Platsen där ett avtal har ingåtts har inte nödvändigtvis någon särskild anknytning till avtalet. Man kan t.ex. tänka sig att parterna valt att förlägga avtalsförhandlingar på ett konferenshotell i Sverige utan att för den sakens skull ha tänkt sig att tvister om avtalet i framtiden ska komma att avgöras av svensk domstol. Om det inte är ett internationellt förfarande är kontraktsforumregeln inte lika stötande eftersom saken hursomhelst kommer att underställas det svenska rättssystemet. Sammanfattningsvis menar jag att kontraktsforumregeln inte nödvändigtvis ger uttryck för om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse.

En i praxis flitigt analogt tillämpad regel för att grunda svensk domstols internationella behörighet är 10 kap. 3 § RB.[14] Regeln ger uttryck för ett s.k. förmögenhetsforum och stadgar att den som inte har känt hemvist i Sverige i betalningstvist får sökas där denne har egendom. Denna regel är lämplig att analogisera med för att grunda svensk domstols internationella behörighet eftersom den tar hänsyn till verkställighetsmöjligheten och är ett nödvändigt komplement till de begränsade möjligheter som finns att i Sverige få utländsk dom verkställd.[15] Enligt min mening finns det inte anledning att stirra sig blind på om varje rekvisit i 10 kap. 3 § RB är uppfyllt när det är fråga om en analogi för att avgöra svensk domstols behörighet. Det är viktigare att ta hänsyn till den princip som regeln om förmögenhetsforum ger uttryck för och som innebär att möjligheten att verkställa ett eventuellt bifall till kärandens talan typiskt sett talar för att det kan finnas ett svenskt rättsskipningsintresse.

Vad gäller analogier från Bryssel I-förordningen och Luganokonventionen bör de skillnader som gäller domar från EU-länder och

[13] I NJA 2001 s. 800 fastslog HD att svensk domstol var behörig sedan en behörig företrädare för ett utländskt bolag lämnade ett skriftligt anbud till ett svenskt bolag vid ett besök i Stockholm.
[14] Se NJA 1950 s. 469, NJA 1962 s. 354, NJA 1966 s. 450, NJA 1970 s. 487, NJA 1981 s. 386, NJA 1987 s. 790, NJA 1988 s. 440, NJA 1998 s. 361, NJA 1999 s. 16, NJA 2004 s. 891, NJA 2006 s. 354 och NJA 2010 s. 734.
[15] Se angående detta samband avsnitt 2 ovan.

andra domar i erkännande- och verkställighetssynpunkt särskilt uppmärksammas. I likhet med ett helt nationellt svenskt förfarande gäller också inom EU och i förhållande till domar från Luganokonventionsländerna mycket starka erkännande- och verkställighetspresumtioner. Vidare har dessa regelverks behörighetsregler ett uttalat ändamål att skydda svaranden och enligt den allmänna behörighetsregeln är domstolarna i svarandens hemvistland alltid behöriga.[16] I ett förfarande där svaranden har hemvist utanför EU är det inte säkert att det, från ett svenskt rättsskipningsperspektiv, är lämpligt att låta domstolarna där avgöra saken.

NJA 2007 s. 482 är ett exempel på ett fall där HD fann att det inte var lämpligt att göra en analogi från Bryssel I-förordningen för att fastställa svensk domstols internationella behörighet. Svarande i fallet var ett försäkringsbolag med hemvist på Isle of Man. Isle of Man deltar inte i EU-samarbetet och varken Bryssel I-förordningen eller Luganokonventionen är direkt tillämplig när svaranden har hemvist där. I det aktuella fallet skulle svensk domstol vara behörig om Bryssel I-förordningens regler kunde tillämpas. Någon analogi från 10 kap. RB gav emellertid inte svensk domstol behörighet. HD uttalade i sin dom att Bryssel I-förordningens behörighetsregler inte som regel kan analogiseras för att avgöra svensk domstols behörighet.

Sammanfattningsvis är svensk domstol behörig om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse och eventuella analogier från 10 kap. RB eller Bryssel I-förordningen måste stödja sig på den rättssatsen och göras med beaktande av de olika ändamål som ligger bakom frågan om lokal behörighet i Sverige och frågan om internationell behörighet. I det följande utvecklar jag ytterligare några argument som typiskt sett kan sägas tala för att det finns ett svenskt rättsskipningsintresse.

4 Har det någon betydelse för svensk domstols behörighet om käranden riskerar att inte få sin sak prövad i något annat land (rättsvägran)?

När en svensk domstol tar ställning till sin internationella behörighet måste den alltid säkerställa att käranden kommer att kunna få sin sak prövad någonstans i världen. Om käranden inte har möjlighet att få sin sak prövad någon annanstans än i Sverige, kan svenska domstolar vara skyldiga att ta upp kärandens talan ändå för att kunna garantera rätten till en rättvis rättegång.

Rätten till en rättvis rättegång finns grundlagsfäst i 2 kap. 2 § regeringsformen och följer av såväl artikel 6 i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR) som av artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Mot bakgrund av den utförliga och tydliga praxis som Europadomstolen har utvecklat vid tillämpningen av artikel 6 i EKMR står det klart att ett EKMR-land har ett

[16] Undantag föreligger visserligen om någon behörighetsregel av lex specialis-karaktär är tillämplig. I Bryssel I-förordningen är detta artikel 24 (exklusiva behörighetsregler), artiklarna 10-23 (för försäkrings-, konsument- och anställningsavtal).

långtgående ansvar för att dess domstolar ska ta upp ett käromål och döma i sak för att förhindra rättsvägran.[17] Även utländska käranden ska åtnjuta denna rättighet i svenska domstolar enligt EKMR eftersom varje stat har ansvar de personer som är underställda dess jurisdiktion.[18]

Principen om förhindrande av rättsvägran har tillämpats också i äldre svensk internationell privaträtt. Omständigheterna i NJA 1985 s. 832 kan tas som ett exempel på hur rätten till en rättvis rättegång kan ha betydelse för avgörande av om det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse. Målet rörde en tvist om en fastighet på Åland mellan parter med hemvist i Sverige. Talan väcktes först i Finland men avvisades där eftersom finsk domstol inte ansåg sig internationellt behörig. Vid prövningen av frågan om svensk domstol kunde vara internationellt behörig konstaterades att en analog tillämpning av fastighetsforumregeln i 10 kap. RB inte skulle leda till svensk domsrätt eftersom den regeln utgår från att en tvist om fast egendom ska avgöras där fastigheten är belägen. Hovrätten, vars dom senare fastställdes av HD, argumenterade i sina domskäl för att undvikande av rättsvägran kan legitimera svensk behörighet i sådana internationella tvister där saken inte kan prövas någon annanstans.

Av Europadomstolens praxis följer att artikel 6 inte innebär en ovillkorlig skyldighet för domstolslandet att ta upp en sak till prövning. I målet Naït-Liman mot Schweiz väckte en kärande talan i schweizisk domstol mot en tidigare tunisisk inrikesminister och yrkade skadestånd på grund av den tortyr som käranden hade utsatts för i Tunisien.[19] Europadomstolen fastslog att artikel 6 inte gav käranden rätt att få sin sak prövad i schweizisk domstol eftersom saken inte hade någon relevant anknytning till Schweiz.

Om käranden riskerar att utsättas för rättsvägran om svensk domstol inte tar upp saken till prövning talar det för att svensk domstol ska ta upp saken till prövning även om anknytningen till Sverige är svag. Det är dock inte en ovillkorlig rättighet och i sådana fall då det inte finns någon anknytning till Sverige är svensk domstol inte folkrättsligt skyldig att ta upp saken till prövning.

5 Kan sakomständigheterna tala för att det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse?

Vid bedömningen av om det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse måste sakomständigheterna i målet beaktas i viss mån. Bedömningen liknar den metod som i lagvalssammanhang används för att fastställa till vilket land ett rättsförhållande har närmast anknytning. I Sverige har den metoden traditionellt kallats för ”den individualiserande

[17] Se t.ex. Europadomstolens dom av den 21 februari 1975 i målet Golder mot Förenade kungariket (ansökan nr 4451/70) där det uttalas att artikel 6 i EKMR måste läsas i ljuset av bl.a. den ”folkrättsliga grundsats som förbjuder *’deni de justice*”.
[18] Se också t.ex. NJA 2014 s. 669.
[19] Europadomstolens dom av den 21 juni 2016 i målet Naït-Liman mot Schweiz (ansökan nr 51357/07).

metoden”.[20] Den individualiserande metoden innebär att olika anknytningsfaktorer vägs mot varandra för att avgöra den närmare anknytningen. Dessa faktorer kan vara såväl objektiva faktorer (t.ex. kärandens hemvist) som subjektiva faktorer (t.ex. sakens anknytning till ett visst land eller till ett visst lands lag). Metoden innebär följaktligen att en domstol måste ta ställning till fakta i ett mål innan målet prövas i sak. På ett liknande sätt måste en svensk domstol bedöma målet på förhand för att avgöra om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse genom att se till skäl som liknar den individualiserande bedömningens anknytningsfaktorer. Låt vara att anknytningskravet för om det föreligger svenskt rättsskipningsintresse principiellt måste vara lägre ställt jämfört med frågan om till vilket land en tvist har närmast anknytning i lagvalssammanhang.

En anknytningsfaktor som generellt talar för att det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse är att sakomständigheterna har utspelat sig i Sverige. I det ovan behandlade rättsfallet NJA 2016 s. 779 fastslog HD att tvisten, som rörde betalning på grund av en borgensförbindelse, hade tillräckligt nära anknytning till Sverige för att legitimera ett svenskt rättsskipningsintresse. Avgörande i det fallet var enligt HD att svaranden ”hade tecknat borgen för ett svenskt aktiebolags förpliktelser mot en svensk bank enligt ett kreditavtal som även i övrigt har stark anknytning till Sverige”.

NJA 2015 s. 798 handlade om huruvida ett bolag i Hongkong gjort sig skyldigt till varumärkesintrång i Sverige och om svensk domstol var behörig att avgöra det. HD fann i det målet att det fanns ett svenskt rättsskipningsintresse och att svensk domstol därmed skulle vara behörig.

I NJA 2010 s. 508 ansåg HD att det förelåg ett svenskt rättsskipningsintresse, och följaktligen svensk domsrätt, i en tvist om skiljemäns behörighet mellan Ryssland och ett engelskt bolag. Utslagsgivande för den bedömningen var att parterna hade avtalat om skiljeförfarande i Sverige. På motsvarande sätt ansågs det inte föreligga svensk domsrätt i ett hovrättsfall där det inte fanns något skiljeavtal som utpekade skiljeförfarande i Sverige.[21] Även i NJA 1989 s. 143 ansågs det föreligga svensk domsrätt för klander av ett internationellt skiljeförfarande som ägt rum i Sverige trots att varken saken eller parterna hade anknytning till Sverige.

De ovan kort refererade fallen indikerar att tröskeln för vad som är svenskt rättsskipningsintresse är låg och beroende av omständigheterna i varje enskilt fall.

[20] Se t.ex. Ulf Göransson, *A Swedish Centre of Gravity Test? — Law, Fact and Fiction*, i Göran Melander (red.), *Modern Issues in European Law: Nordic Perspectives: Essays in Honour of Lennart Pålsson*, Norstedts Juridik, 1997, s. 47 ff. Ibland kallas samma metod också för Irma Mignon-formeln efter det norska rättsfallet Rt. 1923 II s. 58 i vilket den individualiserande metoden användes särskilt tydligt för att bestämma tillämplig lag för efterspelet till en kollision mellan fartygen Irma och Mignon, se vidare t.ex. Michael Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 2014, s. 26.
[21] RH 2005:1.

6 Avslutande synpunkter

Frågan om svensk domstols behörighet i icke-lagreglerade förmögenhetsrättsliga tvister präglas av rättsosäkerhet för en utländsk svarande eftersom den grundar sig på den lösliga rättssatsen om svenskt rättsskipningsintresse. Mot bakgrund av den svenska restriktiva inställningen till att erkänna och verkställa utländska domar bör svenskt rättsskipningsintresse vara ett vidsträckt begrepp. Att en svensk dom inte kommer att erkännas och verkställas i utlandet på ett för käranden relevant sätt talar emot att det föreligger ett svenskt rättsskipningsintresse. Käranden bör på något sätt visa att en svensk dom är värdefull. I denna bedömning måste naturligtvis i viss mån även själva rättssökandet tillmätas ett självständigt värde. I sådana fall då käranden inte kan få sin sak prövad i något annat land blir tröskeln för vad som utgör svenskt rättsskipningsintresse ännu lägre än vad som annars gäller.

För att avgöra om det finns ett svenskt rättsskipningsintresse måste i princip tvistens anknytning till Sverige bedömas. Faktorer som talar för svenskt rättsskipningsintresse är att målet rör sakomständigheter som utspelat sig i Sverige eller att tvisten har anknytning till svensk rätt (t.ex. ett skiljeförfarande med säte i Sverige eller intrång i en svensk immaterialrätt). Det rådande rättsläget innebär att det har stor betydelse hur käranden formulerar sin stämningsansökan och vilka sakomständigheter som lyfts fram i denna.

Ur rättssäkerhetssynpunkt finns det anledning att se över frågan om svensk domstols behörighet för att göra den mer förutsebar för svaranden från tredje land. Eftersom frågan om domstols internationella behörighet är ett slags spegel av reglerna om erkännande och verkställighet bör en sådan föreslagen reglering göras när det bringats klarhet i om EU kommer att ansluta sig till 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område. De indirekta behörighetsreglerna som följer av artikel 5 i den förordningen bör då vara vägledande för de behörighetsregler som svensk domstol ska beakta när svaranden inte har hemvist i en EU- eller Luganokonventionsstat. Låt vara att behörighetsreglerna eventuellt skulle behöva kompletteras med en regel om svenskt nödvändighetsforum (*forum necessitatis*) för att undvika rättsvägran utomlands.